

Az egyházalkotmányreform nyitott kérdései.

Az 1941. évi novemberi Egyházi Főtanács ülése Kelemen Béla egyházi tanácsos indítványa tárgyalása kapcsán megállapította ugyan, hogy „már rég elérkezettnek látja az időt egyházi törvényünk korszerűsítésére”, e téren kezdeményező lépést az unitárius hívek jelentős részének még idegen uralom alatt maradt voltára, nem tett. Ezen elvi álláspont dacára „a kérdés tanulmányozásával és kellő időben megfelelő intézkedés megtételével az E. K. Tanácsot bízta meg”. E „kellő időt” E. K. Tanácsunk még nem látta elérkezettnek, mert tudomásunk szerint az eltelt több, mint két év alatt e kérdéssel érdemben nem foglalkozott. Egyházi közvéleményünk egyházi törvényeink korszerűsítését egyre jobban sürgeti, mert a Szervezeti Törvénynek Erdő János és Ferencz József lelkészek által sajtó alá rendezett s az időközi módosításokkal jegyzetezett kiadása mutatja azt, hogy e téren már sok halogatásra nincsen időnk.

Egyházalkotmányunk megújítását keresők több elvi jelentőségű kérdéssel találják szembe magukat, melyek kialakulását az egységes unitárius közvéleménynek kellene elősegítenie.

1. Az első ilyen elvi kérdés az államhatalom ius supremæ inspectionis mikénti gyakorlásának kérdése épen törvényalkotásunkkal kapcsolatosan. E kérdés irodalmát és jelenlegi állását részletesen ismertettem: „Az unitárius egyházalkotmány jogtörténeti forrásai és mai kérdései” c. tanulmányom második részében, mely az említett törvénykiadás bevezetőjeként jelent meg. Sok hozzátennivalónk azóta sincsen. Mindaddig, míg a m. kir. vallás és közoktatásügyi minisztérium 34.093/1926—II. sz. a. kiadott rendelkezését meg nem változtatja, illetve míg ennek érvényessége és jogossága ellen legfelsőbb egyházi hatóságaink nem tiltakoznak, egyházi törvényeink csak az államfő által előzetesen engedélyezett zsinaton alkothatók meg, s csak államfői

megerősítés után léphetnek érvénybe. E kérdésben minden biztonnyal véleményt hallunk majd újra azoktól, akik az ősi autonómia maradéktalan fenntartásának hívei. E kérdés eldöntése azonban nem a legsürgösebb feladat, mert nélküle az előmunkálatok elvégezhetők, sőt egész egyházalkotmányunk átdolgozható, s akkor válik aktuálissá, mikor a kész egyházalkotmány tárgyalására kerül a sor; a vele való foglalkozás s a kérdés érlelése azonban elvi és gyakorlati szükségszerűség.

2. A második kérdés, hogy a Zsinat és a Főtanács jog és hatáskörét elválasszuk-e, s a többi protestáns felekezethez hasonlóan: a zsinati üléseken csak egyházalkotmányi és hitelvi kérdésekkel, míg az egyházkormányzati — ideértve a választásokat is — kérdésekkel a főtanácsi üléseken foglalkozzunk. E kérdésben kialakult unitárius nézőpont megítélésem szerint ma még nincsen, s bizonyára lesznek elgondolások, melyek a szétválasztás mellett óhajtanak nyilatkozni.

3. Az egyházalkotmányi reformtörekvések legnehezebb s legjelentősebb kérdése mindig az Egyházi Főtanács összetételének szabályozása. A mai összetétel megalkuvások eredménye. Az eredeti 1899. évi elgondolást és szabályozást, az 1909. 1913. és 1923. évi módosítások jelentősen befolyásolták, s a fejlődés vonala a teljes képviselheti rendszer felé mutat, az eredeti nagyon is arisztokratikus és önmagát kiegészítő Főtanáccsal szemben.

Nézetünk szerint ma a legtöbb ellentétes vélemény a Főtanács összetétele körül van forgalomban. Az a két javaslat, ami az elmúlt módosítás óta készült, gyökeresen módosítani kívánta a jelenleg fennálló állapotot. Véleményem szerint azonban úgy a trianoni 1939. évi kissé demokratikusabb, mint az 1935. évi nagybizottsági összeállítás inkább gyakorlati szempontok figyelembe vétele mellett jött létre, figyelmen kívül hagyva egyházalkotmányunk elvi alapvető kérdéseit. Mindenki, aki e kérdéshez hozzá kíván szólni, feltétlenül tanulmányozza azonban e két javaslatban lefektetett s gyakorlatiaság követelményeinek itt ott megfelelő elgondolásokat. Mindkettő hibája, hogy az akkori jelen időre méreteztetett, s a mai Istennek hála megváltozott körülmények között alkalmazásuk nem volna célravezető és helyénvaló. A trianoni a demokratikusabb, a nagybizottsági erdélyi javaslat a gyakorlatiasabb.

Egyházalkotmányunk elvi alaptétele, hogy az egyházhatalom a gyülekezetekben van. E tétel vállalása esetén legfelsőbb egyházi testületünk összetételénél nem mellőzhetjük e szempontot. Ezt az elgondolást figyelemben tartva megállapíthatjuk, hogy Egyházi Főtanácsunk tagjai az alábbi három csoport tagjai közül tevődnek össze: a) hivatalból tagok — többé-kevésbé a jelenlegiek, kiegészítve pl. a teológiai tanárokkal, egyházköri jegyzőkkel stb. b) tanintézetek képviselői, ideértve a lelkészi és a felekezeti iskolai tanítói és énekvezér — állami tanítók képviselőit, c) egyházközségek képviselői.

Megállapítandó volna, hogy püspök és főgondnok kivételével, akik a többi egyházak alkotmányához hasonlóan életfogytiglan választandók kötött korhatárig, minden egyházi tisztséget viselő unitárius embert hat esztendőre választanak. Ideértve a jelenleg életfogytiglan választott felügyelő gondnokokat, egyházi tanácsosokat stb. Az összes választások, tehát minderr. tisztújítás azonos időben eszközzendő, s a választásokat az EKT rendeli el. Megállapítandó, hogy senki két vagy több címen tagságot nem gyakorolhat. Ma a helyzet az, hogy pl. felügyelő gondnokra választott egyházi tanácsos, egyházi tanácsosi tisztsége nem ürül meg automatikusan, s nem tölthető be; de helyfoglalásának gyakorlati jelentősége nincsen, mivel amugy is csak egy szavazatot gyakorol.

Az egyházközségek képviselői számát lélekszámuk arányában lehetne megállapítani, pl. minden 400 lélekig 1, 600-nál több, de 800-nál kevesebb lélek után 2, s minden ezenfelüli megkezdett 400 lélek után 1—1 főtanácsi képviselő, akiknek egy-egy neve: egyházi tanácsos.

4. Különös gond fordítandó az egyházköri élet mélyítésére. A trianoni országrész ma már igazoltan nagy egyházpolitikai tévedése az egyházköri élet sorvasztása volt. A gyülekezeti élet az egyházköri tevékenységben teljesedik ki, s ennek szerves rendezését kell kidolgozni a köri gyűlések mellett, a hitelesítést szolgáló egyházköri napok intézményesítésében. Megfontolandó az a kérdés is, hogy a körökön keresztüli egyházközségi képviselő rendszer jelenlegi vagy más átdolgozott formában fenntartandó-e vagy sem. Nézetem szerint feltétlen fenntartandó az egyházköri közgyűlések által választott bizonyos számú főtanácsi képviselő rendszere, a jelenlegi helyzetnek megfelelő számszerű beosztással.

5. Külön gond fordítandó azoknak a gyülekezeteknek a képviselőire, melyek unitárius életünkben jelentős vezető és irányító szerepet vittek a múltban s vannak hivatva vinni a jelenben és jövőben is. A képviselők száma e gyülekezetekben aránylagosan emelendő. Hasonló gond fordítandó a körüli gyűlések összetételénél a szórványok megfelelő képviselőire is.

E néhány gondolat felvetésének célja nem volt egyéb, mint reávilágítás arra, hogy nézetünk szerint itt van az a „kellő idő”, amikor a Főtanács döntése értelmében e kérdéseket elmenkben forgatni kell, s a megoldás felé vezető útakról jó és időszerű beszélgetni.

Nyitott kérdéseknek neveztem mindezeket, s a most fel nem említett többieket is, — minél többen szólunk hozzá ezekhez a kérdésekhez, ma a forrás és vajudás idejében, annál tökéletesebb, korszerűbb és időtállóbb lesz majdan egybeállítandó egyházalkotmányunk is.

Legközelebb majd az Egyházi Főtanács szabályozása kérdéseit kívánom részleteiben is ismertetni.

Ferencz József.

A Kossuth-ügy.

Érdekes és sokunk számára hihetetlen esemény tartja izgalomban a jó és igaz magyarok azon — sajnos, elég szűkkörű — részét, akik figyelni szokták az írott betű birodalmát saját pártujságuk hasábjain túl is. Röviden ez történt:

A „Nemzeti Könyvtár”, a népi ponyvát helyettesíteni hivatott irodalmi vállalkozás, mely állami támogatással jelenik meg, 103—104. számú füzetét „Kossuth Magyarorszáéért” címmel és Kossuth emigrációjában mondott beszédei egy részének rövid tartalmi összefoglalásával jelentette meg. Ennek a füzetnek a tartalmát a „Magyar Kultúra”, melyet valamikor, harminc évvel ezelőtt, Bangha Béla jezsuita atya alapított s most Vid József és dr. Nyisztor Zoltán szerkeszt, 1943 dec. 5-iki számában keményen megtámadta. Támadása tulajdonképpen a füzet ellen irányul, szemére vetve a kiadónak, hogy „eddig megjelent több mint száz füzetében úgyszólván semmit sem hozott a katolikus magyar értékekből”, főképen azonban azt hibáztatva, hogy a füzetben közölt szemelvényekben „egymást érik a katolikusságnak szánt megrugdosások és arculcsapások”. Így elindítva azonban a támadást, utána két és félhasábon át olyan nyelvezettel szidja Kossuthot, amit igen sokan lehetetlennek tartanánk, ha nem olvashatnók saját szemünkkel. Ime, néhány idézet: „Kossuth bosszútól homályosított szemüvegén keresztül” időszerűtlen bemutatni „a Habsburgok szerepét nemzetünk életében”. „Azt is tudjuk, hogy Kossuth — elégséges okkal, vagy anélkül — személyes gyűlölettel viseltetett minden iránt, ami katolikus, és ezt a személyes gyűlöletet magával vitte a miniszteri és kormányzói székbe, valamint a *sabadkőműves vonalon* (a kiemelés is a Magyar Kultúráé!) végigjárt propaganda útjaira is”. „Kossuth a latin nyelv ellen így szónokol:” Kossuth „a mézesajkú szónok”, „a történelemhamisító”, „folytatja Kossuth a ponyván”, „könnyed szónoki